

DE AANSTELLING VAN PETER TUIJS TOT HOVENIER VAN DE ABDIS VAN MUNSTERBILZEN, 1747

Wie het plan van de gebouwen van het stift in de inventaris van Van Neuss uit 1887⁽¹⁾ bekijkt, realiseert zich dat het stiftcomplex in de achttiende eeuw een grote oppervlakte besloeg, die slechts gedeeltelijk bebouwd was. Het ligt voor de hand dat het stift voor het onderhoud van dit domein beroep moest doen op een groep onderhoudsmedewerkers. Hoe die onbebouwde delen er uit zagen, en wie voor het onderhoud ervan instond is niet geweten. Slechts af en toe duikt er in een of ander archief een bron op die een tip van de sluier oplicht.

Eén van die bronnen is het arbeidscontract dat wellicht vroeg in het voorjaar van 1747 gesloten werd met Peter Tuijs, die van half maart 1747 tot half maart 1748 als hovenier voor de abdis zou gaan werken⁽²⁾. Omdat dit één van de oudste teksten is over het tuindersberoep in wat later het tuindersdorp Munsterbilzen zou worden, wordt hij hier in extenso uitgegeven.

Het contract leert ons dat Peter er zich toe verbond de abdis te voorzien van alle winter- en zomergroenten die voor haar huishouden nodig waren (artikel 1). Een aantal groenten worden met naam genoemd. Zo moest de hovenier het huishouden van de abdis voor de winter voorzien van gedroogde bonen, ajuinen en *scortionelen* (artikel 2), en ook van *hofsalaet*, *radijskens*, en *hofkruijt* dat bij de jonge sla gegeten werd (artikel 4), van asperges en erwten (artikel 9). Voor het overige had Peter blijkbaar weinig uitleg nodig over het soort en de hoeveelheid groenten die hij moest zien te leveren: de bepaling dat hij moest voorzien in *ander soorten van hofgewas soo veel noodigh* volstond (artikel 2).

Voorts moest hij er voor zorgen dat de bomen gesnoeid werden, dat hagen en palmboompjes geschoren werden, en dat er – zo nodig – nieuwe geplant werden (artikel 3). Om groenten te kweken, beschikte de hovenier van de abdis over twee *hoven*. Zij waren blijkbaar van een aanzienlijke oppervlakte, want in zijn contract werd voorzien dat, als hij ze niet alleen gegraven of onderhouden kreeg

soo ende gelijk het behoort, hij hiervoor op eigen kosten beroep moest doen op hulp van anderen (artikel 3).

Voorts stond hij in voor het onderhoud van de *parterre*, met de gazons, palmboompjes en andere planten en bloemen, die daar op stonden. De zorg voor haar aardbeien echter, vertrouwde de abdis aan iemand anders toe (artikel 5).

Alle materiaal zoals *ertrijzers*, *paelen* ende *ander nootsaeckelijck hout*, zou door de abdis geleverd worden. Peter mocht niet denken dat hij voor eigen gebruik mocht beschikken over het materiaal dat al eens gediend had: *afval van de selve geerden en rijser sal blijven tot util van haere doorluchtigheijt* (artikel 6). Voor tuinmest hoefde de hovenier ook niet zelf te zorgen: wanneer hij van oordeel zou zijn dat er mest moest aangevoerd worden, zou de abdis daar voor laten zorgen (artikel 6).

Naast palmbomen en andere wintervaste boomsoorten, sierden in de zomer ook laurierbomen en *oragne boomen* de hof van de abdis. Zij werden blijkbaar in het winterseizoen binnen, in een wintertuin, ondergebracht. Het contract van de hovenier leert immers dat hij ze zelf niet naar buiten moest dragen, maar dat dat op zijn verzoek, door anderen zou gedaan worden. Wel moest hij *de selve winter en somer onderhouden* (artikel 7). Het

onderhoud van de paden viel buiten de verantwoordelijkheid van de hovenier (artikel 8).

Peter hoefde al dit werk niet voor niets te doen, zo leren wij nog uit zijn contract. Hij mocht den afval van den hof voor eigen gebruik meenemen, en voorts kon hij jaerlijx rekenen op ses tonnen bier en daer en boven nogh vijftig guldens eens voor 't jaer. In geen geval echter mocht hij het overschot aan asperges, erwten of bonen ten eigen bate te gelde maken, evenmin als eenigh fruijt, en zeker niet de met name genoemde eertbesien.

Tot slot maakt dit contract ons duidelijk dat de abdis een schoolse opleiding geen noodzaak vond voor haar hovenier: Peter Tuijs moest, toen hij zijn contract moest ondertekenen, toegeven dat hij niet kon schrijven en plaatste dan maar een kruisje op het document.

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, Archief van het stift van Munsterbilzen, nr. 846.

Conditien voor Peter Tuijs den hovenier, beginnende met half meert 1747 en eindigende half meert 1748.

In den eersten sal Peter gehalden sijn te fourneren alle soorten van potagerien, winter en somer, soo als het huijs noodigh sal hebben en gefourneert is geweest.

Ten tweeden sal oock verobligeert sijn te leveren aen 't huijs voor den winter drooge boonen, aijeunen, scortionelen, ende ander soorten van hofgewas soo veel noodigh.

Ten derden sal hij Peter nogh gehalden sijn op sijne eijgene costen en lasten de twee hoven laeten graeven ende de selve in staet houden soo ende gelijk het behoort, de boomen te schnijden en planten, haegen en palmen scheren op hunnen tijt, geijen ende sprengen en de palmen, waer noodigh sijn, te planten.

Ten vierden sal oock verobligeert sijn van buijten saisoen van tijt tot tijt te fourneren jonge

hofsalaet, radijskens en hofkruijt met de jonge salaet noodigh.

Ten vijften sal verobligeert wesen van de partairen te onderhouden van planten, gasons, palmen en bloemen te besorgen, maer het geijen en scheren van het gras en geijen der ertbesien in het reservoir, sal sijn tot laste van haere doorluchtigheijt.

Ten sesden sal oock wesen tot last van haere doorluchtigheijt te fourneren alle boomgaerden, ertrijers, paelen ende ander nootsaeckelijck hout (dogh den afval van de selve geerden en rijser sal blijven tot util van haere doorluchtigheijt), als oock het mest hem in den hof te doen leveren op den tijt als hij het selve vraegt, om niet verachtet te worden in 't saijen en planten.

Ten sevenden sullen hem oock de laurier en oragne boomen moeten in den hof gebrocht worden op den tijt als hij de selve vraegen sal, soo dat hij met het in en uijt te draegen

niet te doen en sal hebben ten zije van mede te helpen, maer hij moet de selve winter en somer onderhouden.

Ten achden sullen de weegen ende het schoonmaecken desselfs sijn tot laste van haere doorluchtigheijt, als oock de noodige gereetschap tot de selve.

En op dese maniere geconvenieert sijnde, sal Peter hebben den afval van den hof met alnogh jaerlijx ses tonnen bier en daer en boven nogh vijftig guldens eens voor 't jaer, sonder kost of verderen dranck. Wat aengaet den asperges, jonge erwetten en jonge boonen, sal hij niet mogen vercoopen, ten zije droog of groen, als oock eenigh fruijt op de boomen wassende ofte eertbesien.

Dit is het + hantteecken van Peter Tuijs, verclaerende niet te konnen schrijven.

Rombout Nijssen

(1) H. Van Neuss, *Inventaire des archives du chapitre noble de Munsterbilsen*, Hasselt, 1887.

(2) Rijksarchief Hasselt, Archief van het stift van Munsterbilzen, nr. 846.